

ԱՄՍԱԳԻՐ

ԱՅԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

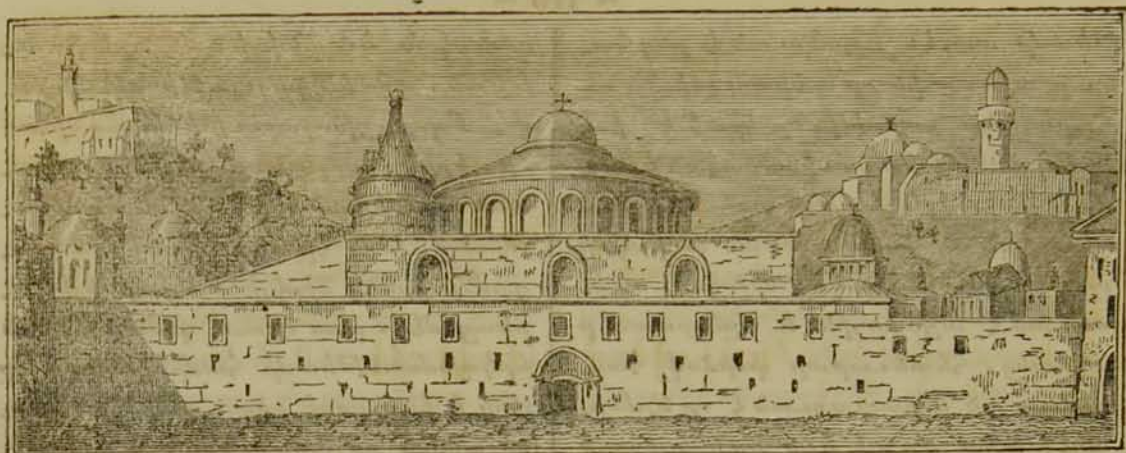
ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
ՇՐՋԱՆ ՄԻԱՄԵԱՅ

ՅԵՐՈՒՍԱԼԻՄ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

1876

ՄԵՏԱՍԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 8.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ՕԴՈՍՏՈՍ 31

1876.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՃԵՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ա Ն Մ Ա Հ Է

« Խիտ է քեզ ընդդէմ
խթանի աքացել »

Մեր նախորդ երկու յօդուածոց մէջ նկարագրեցինք ըստ կարի այն պայքարը որ տեղի ունեցած է երկու տարբեր և իրարու բոլորովին ներհակ սկզբանց մէջ, այն է ստուծեան եւ ճշմարտութեան, անիրաւութեան և արդարութեան, լուսոյ եւ խաւարի, տեսանք ակնարեւ թէ ստուծիւնն ինչպէս յանձն իւր խաւարասէր պաշտօնէից, այն է Հրէական դասուն, ամբարհաւածութեամբ և զժիւր անկելով ճշմարտութեան դէմանիրաւութեամբ

ԺԱ.

դատաւորան կը տեսնէ ըստ կամի, իսկ ճշմարտութիւնն իւր խոնարհութեան մէջ յանձն աղքատ և անխառնակ Յիսուսի կը մաքառի և կը բողոքէ ստուծեան ամեն խաւարածածուկ եւ անիրաւ արարմանց դէմ։ Այս դատաւորանի վախճանը ըստ աշխարհի տեսութեան պարտութիւնն ու մահը ճշմարտութեան կը տայ Յիսուսի սուկալի եւ և զերտական մահուամբն, սուկայն ըստ գերբնական տեսութեան, Քրիստոնէական հաւատաց հայեցողու-

22

Թեամբ արդէն յայտնուած է ընդհա-
նուր աշխարհին որ պարտութիւնն ու
հարուածը ստութիւնը կրած է . իսկ
ճշմարտութիւնն յաւիտենական և ան-
մահ լինելով, աշխարհի մահուան եւս
յաղթած և յաղթութեան աւետիսը
լուսափայլ հրեշտակաց միջոցաւ աւե-
տուած է աշխարհին և ճշմարտասէր
անձանց, հետեւաբար փորձով հաւ-
տատուած և ստուգուած է որ ճշմար-
տութիւնը որչափ եւս բռնաբարուի
և որքան ալ հարուածի՝ երբէք չ'ոչըն-
չանար, այլ միշտ կեանք և միշտ անմահ
է . նա մի այնպիսի հզօր ոսոխ է՝ որ ա-
մեն հակառակորդ կը խորտակէ ան-
խորնայ և կը փշուէ, թէ և հակառակորդն
աշխարհիս ամենահզօր բռնակալն ևս
լինի :

Պատահած են ժամանակներ եւ
միշտ կը պատահին, ուր մարդկային
վատ կիրքն զօրանալով մտաց վերայ՝
խիզախած է ճշմարտութեան դէմ
իւր յագուրդին համար և աշխատած
է տապալելով զայն ստութեան սեւեռ
թոյր դրօշ ծածանել յաղթական՝ նո-
րա փրատակաց վրայ . եղած են ժամա-
նակներ ևս ուր ճշմարտութեան ան-
վիանդ պաշտպանն՝ դադրեցնելով իւր
հզօր ձեռքը նորա պաշտպանութենէն
թոյլ տուած է մարդկային չարութեան
յառաջ վարել իւր ընթացքը և ար-
դարութեան չափը լեցնելով և դառ-
նութեան բաժակը լիաշուրթն առնելով
հեղուկ և զեղուկ իւր անօրէն և ըմ-
բոստ գաղաթան վրայ : Այս թոյլա-
տրութենէն օգուտ քաղելով ստու-
թեան պաշտօնեայք յաջողած են եր-
բեմն վարագուրել ճշմարտութիւնը
խորին տգիտութեան օգնութեամբ,
թաքուցանել արդարութիւնը աչքե-
րէ և խանդարել օրինաւորութիւնն
ու ուղղութիւնը : Իսկ Աստուած որ
միակ և գերագոյն պաշտպանն է յաւի-

տենական եւ անխորհուն ճշմարտու-
թեան, այն թոյլութեամբ կը չա-
փէ մարդկային չարութեան աստիճա-
նը . երբէք չը բռնաբարեր իւր շնոր-
հած անձնիշխանութիւնն ու ազատու-
թիւնը, թոյլ կը տայ նոցա յառաջա-
դիմել իրենց սիրելի և ախարժելի չա-
րեաց մէջ . ըստ որում գթած է՝ մեծ
երկայնամտութեամբ համբերատար կը
լինի և կը սպասէ նոցա դարձին, երա-
նի անոնց որ Աստուծոյ այս գթասի-
րութենէն կրնան օգուտ քաղել զգա-
լով իրենց ապաշնորհութիւնը և կըր-
կին ուղղութեան վերադառնալով, իսկ
վայ և եղուկ անոնց որք կուրանալով
իրենց առ ժամանակեայ յաջողու-
թեամբ, յամառ հետամտութեամբ
կը յարատեւեն իրենց չարեաց մէջ .
Թող չը խաբուին այնպիսիք իրենց
գտած մասնաւոր յաջողութիւններէն,
Թող յիշեն իմաստնայն իմաստուն ա-
սացուածքը . «Տեսի զամբարիշտն վե-
րացեալ եւ բարձրացեալ իբրեւ ըղ-
մայրսն Լիբանանու, անցի եւ ահա
ոչ էր, խնդրեցի և ոչ գտաւ տեղի
նորա » : Թող քննէ ամեն որ իւր արար-
չը, թող զարթուցանէ ամեն մարդ-
իւր խիղճն եւ այն որ իւր արարքը
հակառակ կը գտնէ ուղղութեան եւ
արդարութեան, և այն որ իւր ինք-
նէն խայթ եւ յանդիմանութիւն կը
կրէ իւր ընթացից մասին՝ Թող սոսկայ
այնպիսին Աստուծոյ ահարկու և վրէժ-
խնդիր արդարութենէն, օր մը չէ՝ օր
մը պիտի իջնայ այնպիսեաց գլխոյն վե-
րայ արդար բարկութեան վրիժառու
հարուածն և հազարապատիկ աւելի
դառնութիւն պիտի պատճառէ այն
առ ժամանակեայ քաղցրութեանց փո-
խարէն զորս վայելած է իւր ապիրա-
տութեանց մէջ խղճի խայթիւ և հո-
գւոյ տապնալով, իսկ անոնք որք ի-
րենց արարքը համաձայն կը գտնեն

իրենց խլճին և տագնապ ու խայթ չեն
կրեր իրենց խղճէն՝ այնպիսիք որքան
ալ նեղութեան մէջ խնան որքան ալ
առաւարանք և զղիանք կրնն՝ բնաւ
թող չը վհատին եւ վստահ լինելով՝
Աստուծոյ արդարութեան եւ ողոր-
մութեան վրայ թող յարատեւեն ի-
րենց ուղղութեան մէջ միշտ խղճի
ձայնին անսալով և Աստուծոյ պատ-
գամներն ուղեցոյց և առաջնորդ ու-
նելով, առաքինի և ճշմարտասէր մար-
դն իրաւ է որ շատ անգամ մեծ դը-
ժուարութեանց կը հանդիպի, շատ
անգամ յանիրաւի կը հալածուի եւ
կը չարչարուի. շատ անգամ յետին
աղքատութեան և չքաւորութեան
մէջ կը գլորի՝ սակայն երբեք Աստու-
ծոյ երեսէն չլնար. այս մասին ևս շատ
գեղեցիկ կը խօսի իմաստունն. « Մա-
նուկ էի և ծերացայ և ոչ ա՛նի զար-
գարն արհամարեալ և ոչ որդի ար-
դարոյ՝ թէ մուրանայ հայ » : Գանդի
առաքինի, արդար եւ ճշմարտասէր
մարդն իւր սկզբան համար եթէ իւր
կեանքն ևս անիրաւութեան զոհ տայ,
անմահ յիշատակ մը կը թողու աշ-
խարհի վրայ զոր ազագոյ սերունդն
ճանաչելով և յարգելով, պատկառու-
նօք եւ առատաստութեամբ կը հա-
տուցանէ այնպիսի նահատակի մը ար-
դար վարձը նորա հարազատ որդւոյ
և թոռանց, վասն որոյ աշխարհի անյու-
շողութեանց պատճառաւ, չորերու
և ճշմարտատեոյ բռնաւորներու ա-
հէն և երկիւղէն զարհուրելով, ճշ-
մարտ սկզբունք մը զոհել մեծ յիմա-
րութեան գործ է և ընդհանուր մարդ-
կութեան յետադիմութեան պատ-
ճառ. քանզի աշխարհի յառաջագի-
մութեան այն քրանաձան և մեծ մշակ-
ներն եթէ անցելոյն տգիտութեան և
կուրուութեան արհաւիրքէն զարհուրե-
լով իրենց սկզբունքներն զոհէին, աշ-

խարհի մարդիկ նոցա գիւտոց և վառուա-
կոյ՝ աշխարհիս շնորհած այսքան բա-
րեքները չը պիտի կրնային վայելել.
Գալիլէոս որ մեծ աշխատութեամբ
եւ բազում աքնութեամբ աշխարհի
հին գիտութեան հակառակ, փոխա-
նակ արեգական՝ երկիրը կը թաւալի ը-
սաւ եւ գիտնական փաստերով հաս-
տատեց. իբրեւ հերետիկոս հաւատա-
քնութեան ատենին մատնուեցաւ,
խարուհահանդիսի սոսկալի չարչարան-
քէն զարհուրելով խեղճ մարդն ըս-
տիպուեցաւ գոնէ տե երեսս սուտ
հրատարակել իւր գիւտը, սակայն
խղճահար կերպիւ երբ այն անիրա-
ւութեան ատենէն դուրս կ'ելլէր, գի-
տուածով ոտքը գայթեց կ'ըսէ պատ-
մութիւնը. նոյն միջոցին վերստին
կը կրկնէ Գալիլէոս, թէ դարձեալ եր-
կիրն է, որ կը թաւալի, և այսօր նորա
սկզբունքն տիեզերախօսական առաջին
ճշմարտութիւնն է. Սոկրատէս որ հե-
թանոս փիլիսոփայ մ' էր, իւր հա-
մոզումով ճշմարտութիւնը գաւանջու-
համար, չ'երկմեցաւ բնաւ թունա-
լից գաւաթն ըմպելու, որով թէ եւ
ինք մեռաւ, սակայն իւր գաւանջով
ճշմարտութիւնն անմահ մնալով, մեծ
հարուած տուաւ հեթանոսական բող-
մատութեան. թողունք այլ
բաղմաթիւ օրինակներն, որք անհա-
մար են պատմութեանց մէջ:

Ուրեմն այս ամենն կը հաստատեն
թէ՛ որ և է մի ճշմարտ սկզբունք, կամ
լաւ եւս է ասել ճշմարտութիւնը եր-
բեք չը մեռանիր. յիմար են անոնք և
ողորմելի յիմար, որք որ և է պատճառ-
ներով ճշմարտութեան դէմ կ'ելլեն և
կը տքնին նիւթական չօրութեամբ
բարոյական զօրութեան յաղթել, և
մարմնոյ ուժով հոգւոյ ուժը ճշտել.
խորին տգիտութիւն. ուր որ կ'որոտայ
բռնութիւնը իւր բաղմահար անգը-

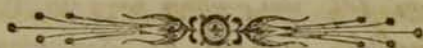
Թու թիւներով՝ իրաւ է որ հոն երբեմն կը խեղդուի ճշմարտութեան ձայնը, բայց առ ժամանակ մի. վասն զի ապագային աւելի ուժգին պիտի հնչէ և աւելի հզօր պիտի դիմագրէ:

Աշխարհի պատմութեանց վրայ երբ մի հետաքննին ակնարկ ձգենք ինչ սուկալի տեոարաններ կը ներկայանան մեր աչքին առաջ, որքան զոհեր մարդկային անիրաւութեան, քանի նահատակք յաւիտենական ճշմարտութեան և որչափ ողջակէզք անիրաւ բռնակալութեան. քանի քանի գահակալներ, իշխաններ և զօրաւոր մարդիկ որ և է միջոցաւ ձեռք ձգած իրենց այն իշխանութիւնը չարաչար ՚ի դործ գնելով՝ մեծ անգթութիւններ դործած են. ճշմարտութեան դէմ մտքառելու եւ արդարութեան ձայնը խղզելու համար անթիւ և անհամար արդարոց արեամբ թաթաւած են, սակայն ՚ի զուր. դարձեալ յազթած է իրենց՝ ճշմարտութիւնն. բռնաւորք և բարբարոսք յաճիւն դարձած են այսօր. սակայն ճշմարտութիւնը կենդանի է եւ աւելի ազատութեամբ կը թագաւորէ աշխարհի վրայ եւ կը փառաւորի ՚ի բազմաց. ուրեմն թնղ որատայ բռնութիւնը. թնղ փրփրի կատաղութիւնը, թնղ շարժի սուրն և նախ ճիր դործէ որքան որ կարէ. մարդկային գլուխն կ'յնայ ուսոց վերայէն, մարմինն կը տրորուի, անգամք կը յօշոտին և ոսկերք կը ջախջախին. վերջապէս մահն վերայ հասնելով՝ կը վերջանայ մարմնոյ կեանքն, որոյ հետ միասին կը վերջանայ նաև նիւթական բիրտ զօրութեան իշխանութիւնն, սակայն հոգին անմահ կը մնայ և չը նուաճիր բնաւ այն կոշտ եւ բարբարոսական սղգեցութիւններէն:

Չախճախեալ մարմնոյ մը հոգւոյն դաղափարներն նոյն մարմնոյն մահուան

հետ չեն վերջանար, այլ աւելի կը զօրանան, կառճանան եւ շառախիկներ կ'արձակեն, քանզի հալածանքը ճշմարտութեան անձրեւն է, որ որքան տեւէ այնքան աւելի կը զօրայնէ եւ արդիւնաւոր կ'առնէ ճշմարտութեան հունձը. այս մասին այնքան բազմաթիւ եւ անհամար օրինակներ կան պատմութեանց մէջ, որք բոլորովին թերահաւատ մը անգամ կարող են ՚ի հաւատ բերել և համոզել մեր ասածի ստուգութեան և ճշմարտութեանը. այն բազմաթիւ օրինակաց մէջէն բաւական է միայն Քրիստոնէութեան և հեթանոսութեան մէջ տեղի ունեցած այն երկարատեւ, դարաւոր և քստմունքի պատերազմը յառաջ բերել:

(Շարունակելի)

Ա Ս Տ Ղ Ա Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ն

Գուցէ թէ ընթերցողք դարմանան մի այսպիսի վերնագրով յօդուած տեսնելով Միծի մէջ, որովհետեւ Միծն իբրեւ կրօնական խմբագրութիւն իւր առաջին օրէն սկսեալ ըստ կարելոյն ջանացած է կրօնական ինքնապիր եւ թարգմանական յօդուածներով ընթերցող ազգայնոց միտքը լուսաւորել, սիրտը կրթել և հոգին բարձրացնել: Միայն այս վեւեմ նպատակաւ մինչեւ ցարդ տքնած ու գրած է. ուստի այնչափ չէ հետամտած կրօնականին հետ նաև ուսումնական նիւթեր մատակարարել հասարակութեան: Սակայն այս միակողմանի ուղղութեամբ հասած է